

Ο Όρος του 1756 και η άποψη του αγίου Νικόδημου (Θεόδωρος Γιάγκου, Καθηγητής Θεολογίας Α.Π.Θ.)

/ [Πεμπτουσία](#)

Η μακρόχρονη περίοδος προετοιμασίας της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου, η οποία στην πραγματικότητα ανάγεται στις αρχές του 20ού αιώνα, έδωσε ευρύτατο χώρο ανάπτυξης θεολογικών συζητήσεων, που εκφράστηκαν άλλοτε με οξύ τρόπο και άλλοτε νηφάλια. Σε όλο αυτό το διάστημα, η «επαναλειτουργία» του συνοδικού θεσμού σε πανορθόδοξο επίπεδο υπογραμμιζόταν ως ζητούμενο σε επίσημες διορθόδοξες συναντήσεις και βεβαίως σε θεολογικά συνέδρια, ιδιαίτερα πανορθόδοξα. Π.χ. στο Α΄ συνέδριο των Ορθοδόξων Θεολογικών Σχολών (Αθήνα 1936), στην ημερήσια διάταξη τέθηκε το θέμα της συγκλήσεως Πανορθόδοξης Συνόδου εντός του πλαισίου της ορθόδοξης συνοδικής συνειδήσεως και παραδόσεως. Έκτοτε η ανάγκη αυτή υπογραμμίζεται συχνά και μάλιστα από τους πιο επίσημους εκπροσώπους του εκκλησιαστικού και θεολογικού κόσμου.

Η απόφαση της Συνάξεως των Προκαθημένων (Μάρτιος 2014) και η συνακόλουθη

εντατική προετοιμασία για τη σύγκληση της Συνόδου (τρεις διαδοχικές συνεδριάσεις της Ειδικής Διορθόδοξης Επιτροπής, από τον Σεπτέμβριο του 2014 μέχρι τον Απρίλιο του 2015, η Ε΄ Προσυνοδική Διάσκεψη, Οκτώβριος του 2015, και εσχάτως η Σύναξη Προκαθημένων, Ιανουάριος 2016) ήταν αναμενόμενο ότι θα προκαλούσαν συζητήσεις, οι οποίες, όταν είναι καλοπροαίρετες, γίνονται γόνιμες. Σε αυτό το πλαίσιο και με αυτό το πνεύμα καταθέτω λίγες ιστορικές ειδήσεις, «κατά το πλείστον εξ ανεκδότων πηγών» ανθολογούμενες, σχετικά με τον Όρο του 1756 και με αφορμή το πρόσφατο σχετικό δημοσίευμα του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Ναυπάκτου κ. Ιεροθέου.

1. Ο Όρος του 1756, τον οποίο υπέγραψαν τρεις πατριάρχες, ήτοι ο Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος, ο Αλεξανδρείας Ματθαίος και ο Ιεροσολύμων Παρθένιος, επιβάλλοντας με το συγκεκριμένο κείμενο για πρώτη φορά επίσημα στο κλίμα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως τον αναβαπτισμό, πρωτίστως των Λατίνων και των Αρμενίων, δεν ήταν απόφαση συνοδικής διαβουλεύσεως. Ήταν απόφαση, τρόπον τινά, «Συνάξεως» των τριών Προκαθημένων. Είναι γνωστόν ότι τα πλείστα μέλη της Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου και μάλιστα οι Γέροντες Μητροπολίτες, που είχαν και τον έλεγχο της Συνόδου του Πατριαρχείου, διαφωνούσαν με τον Κύριλλο, γι' αυτό και δεν συνυπέγραψαν τον Όρο. Παρέμειναν αποστασιοποιημένοι από τις θέσεις του πατριάρχη.

2. Ο Όρος είχε περιορισμένη αποδοχή. Ανασυρόταν στην επιφάνεια κυρίως στις περιπτώσεις που η μεθοδευμένη λατινική προπαγάνδα γινόταν απειλητική κατά της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Οι κανονικές πηγές της εποχής φαίνεται να τον αγνοούν επιδεικτικά. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, π.χ. στα Σχόλια των κανόνων που αναφέρονται στην αποδοχή των αιρετικών στην Εκκλησία (κανόνες 7 Β΄ Οικουμενικής και 95 Πενθέκτης), ουδεμίαν αναφορά κάνει για τον συγκεκριμένο Όρο, παρά το γεγονός ότι στη συνάφεια όσων γράφει για την απόρριψη του βαπτίσματος των Λατίνων, θα μπορούσε να το είχε πράξει. Ακόμα και στο εκτενές Σχόλιο (το εκτενέστερο που υπάρχει στο *Πηδάλιον*) στον 46ο αποστολικό κανόνα, στο οποίο μεταξύ άλλων ο Αγιορείτης Πατέρας επίσης απορρίπτει το βάπτισμα των Λατίνων, ουδέποτε επικαλείται τον Όρο, παρά το γεγονός ότι τον γνώριζε. Το ότι ο Νικόδημος γνώριζε τον Όρο τεκμαίρεται από όσα σχετικά αναφέρονται στην πολύ σημαντική ανέκδοτη Αλληλογραφία μεταξύ του Νικοδήμου και του Ιεροκήρυκα της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Δωροθέου Βουλησμά, ο οποίος ορίστηκε από την Πατριαρχική Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως, προς το τέλος του 1790, ως «Ανακριτής» του περιεχομένου του *Πηδαλίου*, με σκοπό την εξασφάλιση της συνοδικής άδειας για την έκδοσή του. Στο πλαίσιο του διαλόγου που αναπτύχθηκε μεταξύ των δυο ανδρών, ο Βουλησμάς έστειλε στον

Νικόδημο δύο Πραγματείες που έγραψε, κανονικού περιεχομένου, οι οποίες παραμένουν ανέκδοτες στον αθωνικό κώδικα Παντελεήμονος 520. Η πρώτη επιγράφεται: «Ότι πάντας δει βαπτίζειν αιρετικούς τους μη καθ' εκατέραν την δεσποτικήν εντολήν βαπτισθέντας, την τε προ της αναστάσεως δηλαδή και την μετά την ανάστασιν», ενώ η δεύτερη: «Περί της προς τους ερχομένους προς ημάς αιρετικούς ή σχισματικούς ακριβείας, όπως δει δέχεσθαι δια βαπτίσματος». Σε αυτές τις κανονικές Πραγματείες, ο Βουλευσμάς αυτοπαρουσιάζεται ότι είναι ακόλουθος μιας χορείας εκκλησιαστικών ανδρών της εποχής του, μεταξύ αυτών ο κοινός διδάσκαλος των δυο διαλεγόμενων ανδρών στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης, Ιερόθεος Δενδρινός, οι πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος και Νεόφυτος, καθώς και ο Ιεροσολύμων Παρθένιος. Αυτών τις θέσεις συμμεριζόταν ως προς τον τρόπο επιστροφής των αιρετικών στις τάξεις της Εκκλησίας και έτσι συνιστούσε να πράξει ο Νικόδημος, δηλαδή εμμέσως πλην σαφώς του υποδείκνυε τον Όρο του 1756. «Έτι επόμεθα ... πολλοίς μὲν τε και άλλοις επί τε σοφία και αρετή και αγιότητι αναλάμψασιν, οίος ... ο εμός εν Σμύρνη διδάσκαλος Ιερόθεος και συν αυτώ ο κλεινός ην Νεόφυτος, και ευάριθμοι συν αυτοίς άλλοι εις άκρον του τε της ακριβείας και της οικονομίας λόγου ζηλωταί, μάλιστα δε τοις περι τον θειότατον Κύριλλον τον Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην και Παρθένιον τον των Ιεροσολύμων σοφώτατον ιεράρχην και Εφραίμ τον ... αυτού διδάσκαλον, καμού αγιώτατον γέροντα». Συγκρίνοντας το περιεχόμενο των δύο εκτενών πονημάτων του Βουλευσμά (καταλαμβάνουν περίπου 140 σελίδες στο χειρόγραφο) με όσα σχετικά ο Νικόδημος γράφει στο Πηδάλιον, συνάγεται αβίαστα ότι ο Αγιορείτης Κανονολόγος κράτησε επιφυλακτική στάση σε σχέση με τις θέσεις του Βουλευσμά και ταυτόχρονα απόσταση από τις διατάξεις του Όρου του Κυρίλλου και των άλλων δύο πατριαρχών. Για ποιό λόγο;

[Συνεχίζεται]